

Beslutningsforslag nr. B 31. Fremsat den 17. januar 2008 af Jesper Petersen (SF), Hanne Agersnap (SF), Anne Baastrup (SF), Jonas Dahl (SF), Kamal Qureshi (SF) og Ole Sohn (SF)

Forslag til folketingsbeslutning om sunde fødevarerpriser

Folketinget pålægger regeringen senest den 1. maj 2008 at fremsætte lovforslag, der ved brug af differentieret moms, afgifter og tilskud sikrer,

at sunde fødevarer bliver billigere og usunde fødevarer bliver dyrere.

Bemærkninger til forslaget

Fedme spreder sig som en epidemi. Det vil koste med hensyn til leveår og livskvalitet, og det vil belaste de offentlige finanser. Kampagner løser langt fra problemet. Der er brug for nye tiltag. Ligesom man for mange år siden indså det kloge i at lægge afgifter på cigaretter og spiritus, er det på tide, at man også kigger på de afgifter, der bliver lagt på fødevarer. I dag er det faktisk således, at fed, sukkerholdig og usund mad i mange tilfælde er billigere end den sunde mad.

Det skal der laves om på. SF vil have sunde fødevarerpriser. Derfor ønsker forslagsstillerne en omlægning af moms, afgifter og tilskud, der kunne udformes efter følgende retningslinjer:

- Momsen på frugt og grønt nedsættes til 5 pct.
- Økologiske fødevarer får et tilskud på 1 kr. pr. kilo.
- Animalsk fedt får en afgift på 40 kr. pr. kilo. Det er nok til, at det fede hakkede kød bliver dyrest – og at flere vælger minimælk frem for let- eller sødmælk.
- Sukkerafgiften omlægges, så den udmåles efter sukkerindhold. Udgangspunktet kan være 45 kr. pr. kilo sukker mod i dag 14,20 kr. pr. kilo af sukkerholdige varer. Den udvides til også at omfatte f.eks. morgenmadsprodukter med et sukkerindhold på mere end 5 pct. Rent sukker (der er fritaget i dag) pålægges en afgift på f.eks. 10 kr. pr. kilo.
- Sodavandsafgiften forhøjes, mest for store pakninger, så man tilskyndes til at købe f.eks. 25 cl frem for 50 cl og 50 cl frem for de store flasker.
- Overskydende provenu skal gå til at hæve børnefamilietydelser og personfradraget.

Forslagsstillerne er kommet frem til, at en omlægning efter disse retningslinjer vil have væsentlige sundhedsmæssige fordele.

Det er dog meget tænkeligt, at man kan finde en anden model, der er at foretrække, fordi den giver mere sundhed for pengene og er administrativt nemmere eller har andre fordele. Derfor lægger dette beslutningsforslag ikke op til, at regeringen skal fremsætte et bestemt forslag, men giver mulighed for, at regeringen selv kan finde frem til, hvordan man bedst sikrer sunde fødevarerpriser.

Der er ikke nogen vej udenom

Traditionelle forebyggelsestiltag såsom oplysning og undervisning ser ikke ud til at have den ønskede effekt på forebyggelse af fedme og overvægt. Derfor må der på dette område sættes ind med andre former for forebyggende tiltag. Fra social marketingteori ved man, at forskellige virkemidler påvirker grupper i befolkningen på forskellig vis. Således vil afgifter og subsidier have stor indflydelse på de lavere socialgrupper (»Økonomiske virkemidler i ernæringspolitikken - et brugbart værktøj i indsatsen mod fedme og dårlig ernæring?«, Akademiet for de Tekniske Videnskaber, maj 2007, herefter »ATV-rapporten«).

Gratis, sund og så vidt mulig økologisk mad i alle daginstitutioner og skoler vil også hjælpe, bl.a. ved at trække i retning af bedre madvaner hos de kommende generationer, men selv hvis SF fik gennemført sit forslag herom, ville det ikke være nok.

Sunde fødevarerpriser har stor virkning

Selv ret beskedne ændringer i danskernes madvaner vil give en markant effekt. Akademiet for de Tekniske Videnskaber mener, at det vil være muligt at reducere forekomsten af overvægt og fedme med 40-50 pct. og nedsætte gennemsnitsvægten blandt normal- og overvægtige danskerne med mindst 3 kg (jf. »ATV-rapporten«), og lægger op til, at denne effekt kan opnås gennem ændringer i priserne på fødevarer, der er mindre omfattende end det, der lægges op til med dette beslutningsforslag.

Det drejer sig langt fra kun om, hvorvidt man har råd til at leve sundt. De fleste danskere har uden tvivl råd til at leve sundere, end de gør. Men man må konstatere, at det gør de altså ikke. Det er jo langt fra hver gang, man vælger den sunde vare – selv om man har råd.

Sunde fødevarerpriser er et stærkt virkemiddel, for det påvirker vores beslutning, hver gang vi fylder indkøbskurven. Når det sunde bliver dyrere og det usunde billigere, er der – hver gang – større sandsynlighed for, at vi vælger det usunde.

F. t. beslutn. om sunde fødevarerpriser

Fedmeepidemien er over os – en indsats er påkrævet

Som i mange andre dele af verden er også Danmark ramt af en stigning i antallet af personer, der lider af fedme og overvægt. 2,2 millioner danskere er overvægtige, mens 350.000 danskere kan karakteriseres som fede (defineret som med et bodymassindex på over 30).

Problemet er stigende: Antallet af fede og overvægtige i Danmark er steget med 75 pct. i løbet af de sidste 13 år og særlig blandt børn og unge.

Forekomsten af fedme er størst i de laveste socialklasser, idet forekomsten er tre-fire gange større hos folk med kort uddannelse end hos dem med længere uddannelser.

Samme tendens afspejler sig i kostvanerne, således at personer med længere uddannelser har sundere

kostvaner end personer med kortere uddannelser både i forhold til kostens fedtindhold og indhold af frugt og grønt (jf. »ATV-rapporten«).

Fedmeudviklingen er stærkt skadelig, både fordi ernæringsrelaterede sygdomme beslaglægger store økonomiske ressourcer i sundhedsvæsenet, og fordi overvægt og fedme får store sociale og sundhedsmæssige omkostninger for den enkelte.

Ifølge WHO er dårlige kost- og motionsvaner mindst lige så store risikofaktorer for dårligt helbred og tidlig død som tobaksrygning. Overvægt og fedme er en risikofaktor for en lang række folkesygdomme såsom hjerte-kar-sygdomme, flere kræfttyper, type 2-diabetes og en række fysiske problemer som slidgigt og infertilitet. Igen er problemet størst i de laveste socialgrupper (samme kilde).

Provenuvirkninger

Med de forudsætninger, der fremgår af nedenstående, vil provenuvirkningen af forslaget blive som følger:

	Mio. kr.
Lavere moms på frugt og grønt	- 2.500
Tilskud til økologiske fødevarer	- 400
Fedtafgift	4.100
Sukkerafgift	600
Sodavandsafgift	300
I alt	2.100

Der forventes altså et overskydende provenu på ca. 2,1 mia. kr. Forslagsstillerne har forsøgt at udvikle en provenuneutral model, men der er vanskeligheder med at opnå den ønskede effekt i en sådan model – bl.a. fordi momsen på frugt og grønt ikke kan sættes længere ned end til 5 pct.

I stedet for foreslås det at bruge provenuet til at hæve børnefamilieydelsen og personfradraget, jf. nedenfor.

Forslaget vil herudover give provenu i form af betydelige besparelser på sundhedsvæsenet. Det vil dog først ske efter et antal år.

Forslagsstillerne mener, at det ikke er ansvarligt på forhånd at uddele disse besparelser som ekstra skattelettelser, og slet ikke, fordi der fremover vil være behov for at give den offentlige service, ikke mindst på sundhedsområdet, et løft langt ud over det, som regeringen har lagt op til i sin 2015-plan. Det kræver finansiering, og forslagsstillerne mener, at besparelserne som følge af sunde fødevarerpriser skal være en del af denne finansiering.

Ad lavere moms på frugt og grønt

Sundhedsekspertter kan være uenige om mange ting, men der synes at være enighed om, at vi spiser alt for lidt frugt og grønt, som har mange positive ernæringsmæssige egenskaber.

Det foreslås derfor at nedsætte momsen på frisk frugt og grønt til 5 pct. Den lave moms skal også gælde frosne produkter af frugt og grønt, hvis der højst er tilsat en bagatel af andre fødevarer, f.eks. krydderier.

En moms på 5 pct. svarer til en prisnedsættelse på 16 pct. Et æble til 2 kr. vil falde til ca. 1,68 kr. Det vil føre øge salget af frugt og grønt med i størrelsesordenen 16 pct. (baseret på en antagelse om en prisfølsomhed – kaldet priselasticitet – på 1, hvilket stemmer godt overens med f.eks. ATV-rapporten). Med den forøgelse vil der være et provenutab på ca. 2,5 mia. kr.

Der kan argumenteres for, at en endnu større prisnedsættelse ville være ønskelig. Men EU's momsregler tillader ikke en lavere momssats end 5 pct., og i alle tilfælde kan momsen ikke blive lavere end 0 pct.

Ad økologiske fødevarer

Økologi er godt for naturen, og meget peger i retning af, at økologi har sundhedsmæssige fordele, jf. »Fakta om økologi« på Informationscenter for Miljø & Sundheds hjemmeside (<http://www.miljoecogsundhed.dk/default.aspx?node=3597>).

Danmark er det land i verden, hvor forbrugerne køber mest økologi. Men andelen udgjorde i 2006 kun knap 4 pct., og selv om den formentlig er blevet en del større i 2007, er potentialet langt større.

En af forhindringerne er merprisen, som for mange økologiske produkter forøges af, at økologi-varianten betragtes som en nichevare, hvor avancen sættes særlig højt. For mange varer er det fortsat en lidt fastlåst situation, hvor høje priser fører til lav omsætning, som betyder høje stykavancer og dermed fortsat høje priser. Det betyder også, at mange butikker ikke fører økologiske varer – eller kun ganske få.

Forslagsstillerne ønsker at bryde denne dårlige spiral gennem et tilskud til økologiske varer, som udbetales i producent- og importleddet. Tilskuddet kunne som udgangspunkt fastsættes til 1 kr. pr. kilo. Tilskuddet udbetales i sidste producentled (f.eks. gartneri, mejeri, slagteri) eller ved import. For mange slags frugt og grønt og mælkevarer kan det bane vej for udligning af hele eller det meste af prisforskellen og derfor for en langt højere markedsandel. Med en fordobling af salget vil udgiften være på ca. 400 mio. kr.

Ad fedtafgift

Vores kost er alt for fedt. Det skyldes bl.a., at der er et overskud af fedt i landbrugsproduktionen set i forhold til vores ernæringsmæssige behov (det er ganske vist blevet bedre med slankere grise, men problemet findes stadig). Faktisk er det sådan, at EU igennem mange år har ydet et særlig højt tilskud til skolemælk med højt fedtindhold – sødmælk – for på den måde at komme af med overskydende fedt. Det overskydende fedt fra landbruget er med til at gøre fedt til en billig råvare. EU har dog langt om længe vedtaget at ændre dette usunde princip.

Der er grund til at gøre det modsatte af, hvad EU gjorde: Lægge en afgift på fedt. Her foreslås afgiften begrænset til animalsk fedt. Det skyldes, at vegetabilsk fedt ernæringsmæssigt er betydelig mindre skadeligt og også har visse positive egenskaber. Endvidere foreslås fisk undtaget

Afgiften foreslås sat til 40 kr. pr. kilo rent fedt. Det vil f.eks. betyde, at en pakke med ½ kg hakket kød vil stige 2,50 kr. i pris (2 kr. i fedtafgift + moms), hvis den indeholder 10 pct. fedt, og 5 kr. (4 kr. i fedtafgift + moms), hvis der er 20 pct. fedt. Det vil både trække i

retning af lavere forbrug af kød og give det magrere kød en afgørende forskel – det vil typisk være det magre kød, der bliver billigst, mens det i dag typisk er omvendt.

Meget pålæg, pølser m.v. har et fedtindhold på 25 pct. Det betyder, at 100 g fedt pålæg vil blive 1,25 kr. dyrere, mens en pakke pølser på 1 kg vil stige 12,50 kr. i pris. Der vil være et stærkt incitament til at begrænse fedtindholdet i produkterne.

For 1 l mælk vil gælde:

- Minimælk (0,5 pct. fedt): + 25 øre
- Letmælk (1,5 pct. fedt): + 50 øre
- Sødmælk (3,5 pct. fedt): + 175 øre

Det skal dog nævnes, at f.eks. minimælk typisk er billigere end sødmælk, men prisforskellen vil med forslaget stige med 1,50 kr., hvilket vil øge tilskyndelsen til at købe magre mælk.

Tilsvarende for andre mælkeprodukter som yoghurt og ymer.

Netop fordi der i mange tilfælde findes tilsvarende magrere produkter, vil effekten af en fedtafgift være stor (udtrykt i økonomiske termer er fede og magre produkter inden for samme kategori »nære substitutter«).

Det antages, at forslaget fører til en reduktion af det animalske fedtforbrug med 25 pct., hvilket giver et provenu på ca. 4,1 mia. kr. Det skal dog siges, at der er store forskelle i, hvordan forskellige statistiske kilder opgør vores fedtforbrug. Beregningen lægger sig imellem yderpunkterne.

Ad sukkerafgift

Afgiften på chokolade- og sukkervarer (herefter kaldet sukkerafgiften) er et gammelt eksempel på en afgift, der har en ernæringsmæssig effekt. Der er imidlertid klart brug for en revision af afgiften, hvis udformning ikke har været ændret meget på 40 år (ud over at satsen er blevet sat op ved forskellige lejligheder).

Afgiften betales i dag med 14,20 kr. pr. kilo af de varer, der er pålagt afgift. Der betales altså ikke efter sukkerindhold, hvilket betyder, at afgiften ikke giver noget incitament til at begrænse brugen af sukker i den enkelte vare. Hertil kommer, at afgiften er afgrænset til bestemte varer, jf. § 1 i Lov om afgift af chokolade- og sukkervarer m.m., jf. lovbekendtgørelse nr. 567 af 3. august 1998 med ændringer. Det springer f.eks. i øjnene, at de mange meget sukkerholdige morgenmadsprodukter både i form af sød yoghurt o. lign. og Guld-korn og andre cerealier med meget sukker ikke er omfattet af afgiften, selv om de tilfører børn og andre slikmunde tonsvis af sukker hver eneste morgen.

Heller ikke syltetøj og marmelade er omfattet – medmindre det er »formet i plader, stænger, figurer o.lign.«. Endelig er rent sukker ikke omfattet af afgiften.

Det virker ganske vilkårligt set med nutidens øjne. Der er brug for en omlægning af afgiften. Det kunne ske efter følgende retningslinjer:

- Flere varegrupper inddrages, herunder ikke mindst ovenfor omtalte morgenmadsprodukter.
- Afgiften differentieres efter indholdet af sukker. Det kan enten ske som en afgift pr. kilo indeholdt sukker eller som en »trappeafgift«, alt efter hvilket interval sukkerindholdet ligger i. Udgangspunktet kunne være 45 kr. pr. kilo rent sukker. Det kan overvejes at lave en bagatelgrænse f.eks. svarende til 5 pct. sukker, hvor der ikke opkræves afgift ved at lavere sukkerindhold.
- Der opkræves en noget lavere afgift på rent sukker, f.eks. 10 kr. pr. kilo.
- Endelig foreslås den såkaldte råstofafgift på visse nødder og mandler samt den tilsvarende dækningsafgift på importerede varer med indhold af nødder og mandler afskaffet. Der er ingen sundhedsmæssig begrundelse for disse afgifter.

I dag indbringer sukkerafgift m.v. ca. 1,4 mia. kr. Eftersom der er tale om en ganske sammensat ændring af afgiften, er det svært at skønne over provenuet og adfærdsvirkningen. Det er dog ikke urealistisk at antage, at sukkerforbruget kan formindskes med ca. 10 pct., og at ændringer vil indebære, at provenuet af afgiften stiger fra i dag 1,4 mia. kr. til ca. 2 mia. kr., altså en stigning på ca. 600 mio. kr.

Ad sodavandsafgift

Sodavandsforbruget er et stigende sundhedsmæssigt problem, ikke mindst blandt mange unge, for hvem det er mere naturligt at drikke sodavand end vand. En stigende del af sodavandsforbruget er ganske vist lightprodukter, som ikke feder på samme måde som sukkerholdige produkter, men som kan have en række andre skadevirkninger både i forbindelse med det anvendte sødestof og i forbindelse med farvestoffer.

Regeringen har sammen med Dansk Folkeparti i to omgange nedsat afgiften på sodavand fra 1,65 kr./liter til 0,91 kr./liter, hvilket betyder, at en 2-liters sodavand er blevet op mod 2 kr. billigere. Det er direkte sundhedsskadeligt.

Det er et særligt problem, at sodavand i store flasker er så billige, at mange er fristet til at købe 1,5 eller 2 l

ad gangen. For når flasken først er købt og åbnet, har mange svært ved at lade den stå, og dermed drikkes en helt urimelig stor mængde.

Det foreslås derfor at forhøje afgiften, således at forhøjelsen udformes som en ekstra afgift på 1 kr. pr. liter udover 25 cl. i den enkelte flaske eller dåse.

Det betyder, at mens en lille sodavand på 25 cl. ikke ændrer pris, vil en 1,5-liters flaske stige med 1,60 kr. og en 2-liters flaske med 2,20 kr.

Provenuet skønnes til ca. 400 mio. kr. inkl. moms. Såfremt sodavandsforbruget falder med 10 pct., vil nettoprovenuet være godt 300 mio. kr.

Ad børnefamilieydelse og personfradrag

Sunde fødevarerpriser vil især være til fordel for dem, der i dag spiser usundt. Det vil gøre det økonomisk attraktivt at forbedre sine madvaner.

Der er et klart socialt mønster i madvanerne. Der er flest med usunde madvaner blandt de dårligst stillede. Det skyldes en kombination af flere faktorer. En af dem er, at usund mad alt for ofte er billigere end sund mad, og det har størst betydning, når indkomsten er lille. En anden er, at de dårligst stillede er de mindst modtagelige for kostråd og -kampagner, bl.a. fordi de typisk også kun har en kort uddannelse. Det er derimod sandsynligt, at de vil være ganske modtagelige for kostråd, der efter forslaget så at sige indbygges i priserne, netop fordi lav pris er vigtig for denne gruppe.

Selv om forslaget er til fordel for gruppen med små indkomster i form af mere sundhed og velvære samt længere levetid, betyder det også en højere udgift til mad – den traditionelle indkøbsvogn med usund mad bliver dyrere, og selv om den sunde indkøbsvogn bliver billigere, end den er i dag, vil den forsat betyde en merudgift.

Det følger af, at der er et betydeligt merprovenu i forslaget. Forslagsstillerne mener ikke, at afgifts- og momssatserne skal være væsentlig anderledes end det i forslaget skitserede. Derimod skal det overskydende provenu bruges på en måde, der sikrer social kompenstation.

Det foreslås konkret, at cirka en femtedel bruges på at hæve børnefamilieydelsen, mens resten bruges på at hæve personfradraget. Dermed vil der være mulighed for at hæve børnefamilieydelsen med ca. 320 kr. om året og personfradraget med ca. 980 kr. om året svarende til en skattelettelse på knap 400 kr. om året.

Skriftlig fremsættelse

Jesper Petersen (SF):

Som ordfører for forslagsstillerne tillader jeg mig herved at fremsætte:

Forslag til folketingsbeslutning om sunde fødevarerpriser.

(Beslutningsforslag nr. B 31).

Jeg henviser i øvrigt til de bemærkninger, der ledsager forslaget, og anbefaler det til Tingets velvillige behandling.